

Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Kohaliku valitsemise ja esindusdemokraatia tugevdamine uute digitehnoloogia vahendite abil“

(2021/C 37/08)

Raportöör: Rait PIHELKAS (EE/Renew Europe), Järva vallavolikogu esimees

POLIITILISED SOOVITUSED

EUROOPA REGIOONIDE KOMITEE

1. tunnistas, et valitsused ja kõigi tasandite ametiasutused seisavad silmitsi üha keerukamate ja enneolematumate probleemidega alates üleilmastumisest, majandusarengust ja tehnoloogia mõjust kuni kliima- ja demograafiliste muutuste, julgeoleku, väärinfo, terviseprobleemide ja radikaliseerumiseni;
2. tunneb heameelt Euroopa Komisjoni poliitilise prioriteedi üle muuta Euroopa digitaalajastule vastavaks ning president von der Leyeni üleskutsu üle minna üle uuele digitaalmaailmale, mis põhineb Euroopa tugevatel külgedel ja väärtustel; toetab poliitilist prioriteeti „Uus hoog Euroopa demokraatiale“ ja komisjoni presidendi võetud kohustust teha tööd demokraatlikuma osalemise ja suurema läbipaistvuse nimel ELi otsustusprotsessis;
3. tervitab Euroopa Komisjoni võetud kohustust toetada rohe- ja digipööret, mida ta väljendab oma uue mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 ettepanekus, ning 8,2 miljardi euro eraldamist digitaalse Euroopa programmile ⁽¹⁾;
4. toetab Euroopa Parlamendi 15. jaanuari 2020. aasta seisukohas Euroopa tuleviku teemalise konverentsi kohta esitatud ettepanekut lisada konverentsi üheks poliitiliseks prioriteediks digiüleminek; nõustub parlamendi seisukohaga, et kodanike osalemist konverentsiprotsessis ja konsultatsioonides tuleks korraldada, kasutades „kõige tõhusamaid, innovatiivsemaid ja asjakohasemaid platvorme, sealhulgas veebipõhiseid vahendeid, et tagada igale kodanikule võimalus konverentsi töös kaasa rääkida“; rõhutab, et konverents peaks olema katsetusala, et töötada välja teatud liiki struktureeritud ja alaline dialoog kodanikega ELi küsimustes, mis peab märkimisväärses ulatuses tuginema digitaalsetele vahenditele ja uuenduslikele protsessidele, muu hulgas arvestades COVID-19 pandeemiast tulenevaid piiranguid;
5. kordab komitee varasemate arvamuste asjakohaseid ja teemapõhiseid seisukohti:
 - arvamus „Avaliku sektori innovatsiooni edendamine digilahenduste kaudu: kohalik ja piirkondlik vaatenurk“, mille Euroopa Regioonide Komitee täiskogu võttis vastu 30. novembril 2017 ⁽²⁾. Komitee näeb halduse digiteerimist vahendina kodanikele paremate teenuste pakkumiseks ning kinnitab, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel peab olema keskne roll avaliku sektori moderniseerimisel. Selles kutsutakse avalikku sektorit üles pühenduma innovatsioonile, mis keskendub kasutajate vajadustele ja annab kõigile inimestele ja ettevõtjatele vaba juurdepääsu digiteenustele, ning rõhutatakse vajadust koostöö ja heade uuenduslike tavade vahetamise järele haldusasutuste vahel ja piiriülelset;
 - arvamus „E-valitsuse tegevuskava 2016–2020“, mille Euroopa Regioonide Komitee täiskogu võttis vastu 11. oktoobril 2016 ⁽³⁾. Komitee on kiidab heaks põhimõtte „digitaalsus normiks“, mille kohaselt peavad haldusasutused osutama teenuseid digitaalselt, ning rõhutab, et pikaajaline töö on vajalik e-kaasatuse suurendamiseks, et üha enam inimesi saaks juurdepääsu taristule ja pädevustele, et saada osa digiteerimisega kaasnevatest võimalustest; Komitee tunnistas, et läbipaistvad haldusasutused, kes pakuvad andmeid ja teenuseid avatult ja turvaliselt, on olulised läbipaistvuse ja

⁽¹⁾ ELi eelarve, mis toetab Euroopa majanduse taastekava (COM(2020) 442 final).

⁽²⁾ COR-2017-03529-00-00-AC-TRA-EN (ELT C 164, 8.5.2018, lk 34).

⁽³⁾ COR-2016-02882-00-01-AC-TRA-EN (ELT C 88, 21.3.2017, lk 54).

tõhususe suurendamiseks, kuid juhib samas tähelepanu vajadusele tagada teatavat liiki teabe ja isikuandmete kõrgetasemeline kaitse. Lisaks toetab komitee põhimõtet „piiriülesus normiks“ avaliku sektori e-valitsuse puhul ning rõhutab, et piirialade kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel võib olla otsustav roll asjakohaste, tõhusate ja sujuvate piiriüleste teenuste määramisel ja arendamisel;

— arvamuse „Euroopa uus oskuste tegevuskava“, mille Euroopa Regioonide Komitee täiskogu võttis vastu täiskogu istungjärgul 7. detsembril 2016⁽⁴⁾. Komitee kutsub üles investeerima digioskustesse ja -koolitusse ning näeb digiüleminekus võimalust tegeleda paljude haridusalaste väljakutsetega;

6. toonitab, et digiülemine ei ole tehnoloogiapõhine, vaid muutused peavad põhinema kodanike vajadustel ja ootustel, millele tuleb välja töötada kõige läbipaistvamad, kaasavamad, kasutajasõbralikumad, turvalisemad ja kulutõhusamad vastused. See tähendab, et uued väljakutsed nõuavad muutusi ka kohalikul ja piirkondlikul tasandil. Nende elluviimine sõltub muu hulgas eelkõige juhtide võimekusest neid vajadusi märgata ning valmisolekust kõige sobivamaid muutusi ellu viia. Kaasaegses demokraatias ei piisa ainult regulaarsest esindusdemokraatiast, vaid kogukonnaliikmete, huvigruppide ja organisatsioonide kaasamine on pidev protsess. Just läbi kaasamise ja kaasatuse sünnivad paremad otsused, tugevneb demokraatia, kogukonnatunne ja aktiivsus piirkonna arengule individuaalse panuse andmiseks;

7. märgib, et kuigi traditsioonilised suhted kodanike ja poliitikute vahel on suuresti muutumas, on tekkimas uus digitaalne poliitiline areen, kus uued digitehnoloogia vahendid võivad aidata leida uusi lahendusi ja reageerida probleemidele, edendada innovatsiooni ja majanduskasvu, parandada avalike teenuste osutamist, suurendada kodanike osalust uutel ja erinevatel viisidel, parandada kohalikku valitsemist ning täiendada ja tugevdada demokraatiat;

8. on seisukohal, et demokraatlikud protsessid peaksid arenema ja kohanema muutustega ning haarama kinni võimalustest, mis on seotud uue digitehnoloogia ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahenditega, mis võivad parandada otsuste tegemise kvaliteeti, edendada osalust, teabevahetust ja dialoogi, edendada kodanikuaktiivsust ja osalemist poliitilises elus, parandada läbipaistvust ja vastutust ning suurendada meie demokraatliku süsteemi legitiimsust;

9. peab digiüleminekut kohalikes ja piirkondlikes omavalitsustes suurepäraseks võimaluseks pakkuda inimestele kvaliteetseid avalikke teenuseid tõhusal viisil. Ainuüksi elektrooniliste vormide kasutamine säästab kodanike ja ametiasutuste aega, võimaldades töötajatel pühendada rohkem aega ja tähelepanu muudele haldustoimingutele. Samuti võimaldavad erinevad kättesaadavad digitaalsed rakendused kogukonna liikmetel osaleda otsustusprotsessis ja jälgida valitsusi oma kohalikus omavalitsuses reaalselt;

10. on seisukohal, et kohalikud ja piirkondlikud valitsustasandid on digiülemineku rakendamise loomulikud valdkonnad; kordab, et uute digitehnoloogia vahendite kasutamine annab võimaluse luua uus keskkond konsulteerimiseks ja osalemiseks, pakkuda kvaliteetset teavet, analüüsida üldsuse reageeringut, laiendada jõupingutusi äärepoolsetele piirkondadele, jõuda kõige ebasoodsamas olukorras olevate kodanikeni, kaasata kodanike oskused, teadmised ja asjatundlikkus ning luua ühiselt poliitikameetmeid vastavalt nende vajadustele ja ootustele;

11. julgustab kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi rakendada digitehnoloogiat ja kasutama seda võimalikult hästi ära, et uute digitehnoloogia vahendite kasutamise abil veelgi hõlbustada kodanike osalemist poliitikas ja otsuste tegemises, suurendada otsustusprotsessi läbipaistvust, kaasavust ja reageerimisvõimet ning luua dialoogi ja usaldust, mis on heade valitsemistavade jaoks väga olulised. On oluline, et sellega kaasneks digioskuste õpetamine;

12. kordab, kui oluline on kaasata kodanike panused otsustusprotsessi ja tagada järelmeetmed; rõhutab, et otsustajate vähenenud reageerimisvõime põhjustab pettumust ja umbusaldust, ning juhib tähelepanu sellele, et toimiva kohaliku demokraatia jaoks on kodanike usaldus avaliku sektori asutuste vastu määrava tähtsusega;

⁽⁴⁾ COR-2016-04094-00-01-AC-TRA-EN.docx (ELT C 185, 9.6.2017, lk 29).

13. rõhutab, et kodanike osalemine peaks põhinema tõhusal ja mittediskrimineerival juurdepääsul teabele ja teadmistele; juhib tähelepanu vajadusele vähendada digitaalset lõhet, suurendades inimeste mõjuvõimu hariduse ja koolituse, sealhulgas digioskuste ja meediapädevuse alase hariduse ja koolituse kaudu, seades esikohale digiõppe programmid kõigile demograafilistele rühmadele, pöörates erilist tähelepanu eakatele ja teistele haavatavatele või tõrjutud rühmadele, ning laiendades koolitust ja haridust maapiirkondadesse ja äärepoolseimatesse piirkondadesse;

14. rõhutab vajadust kaasata noori avalikku ellu; märgib, et uuel diginoorte põlvkonnal on oskused tehnoloogia ja meediapädevuse valdkonnas; on seisukohal, et uute digitehnoloogia lähenemisviiside kasutamine poliitikas ja otsustusprotsessides võib olla tõhus vahend nende kaasatuse ja osaluse suurendamiseks;

15. kutsub kõiki valitsustasandeid üles eraldama nende eesmärkide saavutamiseks piisavalt rahalisi, inim- ja koolitusressursse ning tagama taskukohase ja kiire digitaalse taristu, eelkõige äärepoolsetes piirkondades, maapiirkondades ja majanduslikult vähem arenenud piirkondades, ning tagama, et see oleks kättesaadav kõigile, sealhulgas puuetega inimestele ja eakatele. Komitee kordab sellega seoses, et „digitaalse ühtekuuluvuse mõiste on oluline täiendav mõõde ELi aluslepingus määratletud traditsioonilise majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse käsitusele“⁽⁵⁾;

16. rõhutab, et digitehnoloogia kasutamine põhineb andmekasutusel, mille eelduseks on andmete kogumine ja tootmine; nõuab sellega seoses, et austataks õigust eraelu puutumatusel ja andmekaitsele, taotledes ja kasutades minimaalseid isikuandmeid, mis peaksid olema asjakohased ja vajalikud taotletavate eesmärkide saavutamiseks, edendades turvalist ja kaitstud internetikeskkonda ja digiteenuseid ning andes kodanikele piisavat teavet nende andmete kasutamise ja vastavate turvameetmete kohta, samuti tõhusate õiguskaitsevahendite kohta nende õiguste rikkumiste korral (kaasa arvatud tugev Euroopa õigusraamistik), et vältida kodanike usaldamatust ja rahulolematust; rõhutab sellega seoses vajadust rakendada tehisintellekti nii, et see jääks inimkeskseks ja seda kasutatakse viisil, mis edendab arukat kodakondsust ja avatud valitsemist ja tugevdab seeläbi demokraatiat;

17. hoiatab, et sotsiaalmeedia platvormid hõlbustavad desinformatsiooni, väärinfo ja vihakõne levitamist, mis võib õhnestada demokraatiat ja usaldust avalike institutsioonide vastu; nõuab suuremat pühendumist digioskuste õpetamisele ning julgustab kohalikke poliitikakujundajaid kasutama olemasolevaid digitaalseid vahendeid, veebiplatvorme ja meediat, et suhelda kodanike ja muude sidusrühmadega ning neid positiivselt kaasata;

18. peab oluliseks, et kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused kasutaksid asjakohaseid digitaalseid vahendeid, et kodanikega interaktiivsemalt ja kiiremini suhelda, ning tagamaks, et info vahetus oleks usaldusväärne ja vastaks kohalikele ja piirkondlikele vajadustele;

19. leiab, et lisaks sügavale mõjule, mida digiüleminek muu hulgas inimeste sotsiaalsele ja tööelule, haridusele ja kultuurile avaldab, on COVID-19 kriis rõhutanud faktipõhise ja ajakohase informatsiooni ning neid edastavate kanalite olulisust, samuti kahesuunalist vajadust operatiivselt kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel oma kodanikega suhelda ning vastavate digitaalsete tööriistade vajalikkust võitlemaks muu hulgas väärinfo ja infokorruptusega. Nende vahendite puhul tuleb alati austada inimeste võimet kasutada täiel määral oma sõnavabadust;

20. palub pöörata tähelepanu digiteenuste võrdsele ja takistamatule kättesaadavusele;

21. märgib, et uus diginoor põlvkond on üks väärinfo ja vihakõne peamisi sihtrühmi; on seisukohal, et nende eriti aktiivne sotsiaalmeedia kasutamine, kriitilise meediapädevuse puudumine iseäranis madalama haridustasemega noorte seas ja sotsiaalmeedia loodud homogeensete arvamuskambrite (kajakambrite) moodustumine võib muuta nooremad kasutajad poliitilise manipuleerimise suhtes veelgi vastuvõtlikumaks; rõhutab vajadust kasutada digitehnoloogia vahendeid, mis ei ole mitte ainult kasutajasõbralikud, vaid ka arusaadavad ja atraktiivsed nii sisu kui ka disaini poolest ning mis on kohandatud noorte sotsiaalsetele ja digitaalsetele oskustele, et suurendada nende kriitilist teadlikkust uue meedia ja digitehnoloogia riskidest ja võimalustest;

⁽⁵⁾ Euroopa Regioonide Komitee arvamus „Digitaalne Euroopa kõigile: kohapeal arukate ja kaasavate lahenduste pakkumine“ (COR-2019-03332) (ELT C 39, 5.2.2020, lk 83).

22. usub, et COVID 19 kriis on toonud esile rolli, mida kaugtöö võib etendada; julgustab kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi kaaluma võimalusi oma kaugtöö eeskirjade laiendamiseks;
23. kordab oma nõudmist, et kõik valitsustasandid teeksid tihedat koostööd ja jagaksid parimaid tavasid, et linnade ja kogukondade digiüleminekut paremini kasutada ja veelgi laiendada; tunnistab, et paljusid riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke juhtumeid võib pidada headeks näideteks sellest, kuidas digitehnoloogia vahendeid saab kasutada osalusdemokraatia hüvanguks;
24. toonitab, et uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu raskendab lisaks ka vajalike teadmiste ja oskuste puudumine ametiasutustes, kes võiksid digitaalsete vahendite kasutamisest kasu saada. Sestap on mõistlik alustada kohalike ja piirkondlike omavalitsuste digipädevuste kaardistamisega, tuua välja tehnoloogilised puudujäägid omavalitsuse siseselt kui ka omavahelises võrdluses ning defineerida vajadused, samuti eristada protsessi ja tehnilist lahendust. Oluline on tagada ka erinevate andmestike ja andmekogudega ühildatavus (*interoperability*);
25. rõhutab veebipõhiste vahendite tähtsust partnerluste hõlbustamisel ELi kohalike ja piirkondlike omavalitsuste vahel ning nende ja partnerriikide vahel; on seisukohal, et uuendatud Euroopa detsentraliseeritud koostöö veebiportaal annaks olulist lisaväärtust, toetades kontaktide loomist ja heade tavade vahetamist; kinnitab oma valmisolekut teha Euroopa Komisjoniga koostööd sellise digitaalse vahendi väljatöötamisel;
26. loodab, et erinevate digitaalsete lahenduste kasutuselevõtt, mis võib nõuda kohalikult või piirkondlikult omavalitsuselt ühekordseid suuremahulisi investeeringuid, saab olema osa ELi uue eelarve üldistest kaalutlustest digiülemineku raames;
27. kordab Euroopa Kodanikutehnoloogiate Ühenduse (ACTE) 2020. aasta märtsi seisukohta, et kodanikutehnoloogiate ärimudelite mitmekesisus on võti selleks et pakkuda kiireid lahendusi, mis on kodanikukesksed õiges mastaabis, ning jagab muret, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel kogu Euroopa Liidus ei ole alati lihtne nende vahendite juurde pääseda, sest sageli on tegemist tarkvara teenusena (SaaS) platvormidega, ⁽⁶⁾ mis on abonemendipõhised;
28. teeb ettepaneku, et Euroopa Regioonide Komitee töötaks välja meetmed kohalike ja piirkondlike omavalitsuste motiveerimiseks ja tunnustamiseks, et nad tugedaksid oma pühendumist avatud ja kaasava halduse põhimõtetele. See võiks tulevikus luua uue kvaliteedikriteeriumi, mis võimaldaks mõõta demokraatia taset kohalikes kogukondades ja koguda kokku parimad tavad;
29. nõuab, et kogu Euroopas tehtaks kättesaadavaks rahalised vahendid inimeste digikirjaoskuse ja meediapädevuse parandamiseks haridus- ja koolitusprogrammide kaudu kooli eri tasanditel, samuti kohalike ja piirkondlike omavalitsuste töötajatele ja ametnikele, et parandada nende oskusi ja teadmisi kaasaegsete digitaalsete lahenduste kasutamise ja rakendamise võimalustest;
30. soovib kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel seada prioriteediks digitaalsete vahendite kasutuselevõtmine kõigis fondides ja programmides;
31. nõuab digitaalsete õppevahendite ja -seadmete rahastamist, et tagada kogu Euroopas võrdne juurdepääs kvaliteetsele digitaalsele õppele ja õpetamisele;
32. soovib vajaduse korral vaadata läbi abikõlblikkuse kriteeriumid, et kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused saaksid võtta kasutusele uusi digitaalseid lahendusi ja platvorme lihtsamal ja ökonoomsemal viisil, sealhulgas juurdepääsu SaaS-platvormide ELi rahastamisele.

Brüssel, 10. detsember 2020.

*Euroopa Regioonide Komitee
president*

Apostolos TZITZIKOSTAS

⁽⁶⁾ Seisukohavõtt, Association Civic Tech Europe (ACTE), märts 2020.